

Da bomben ramte

Af Lærke Ea Aarestrup, cand. mag. arkivar

I starten af året digitaliserede vi på Ø-arkivet 13 spolebånd fra modstandsbevægelsens arkiv (1976-40). De indeholder interviews med 58 bornholmere optaget i årene 1965-66. Bornholmerne var alle sammen personer, der på den ene eller anden måde, var en del af modstandsarbejdet på øen under anden verdenskrig. Professionerne blandt de interviewede spænder vidt – fra fiskere, politikommisærere, apotekere til sparekassebestyrere og amtslæger. Det var mænd, der var aktive indenfor selve organisationen af modstandsbevægelsen under krigen, men også mænd der ad andre veje tog del i det illegale arbejde og fx uddelte illegale blade, eller husede flygtninge og sejlede dem til Sverige. En af de interviewede var sygehusinspektør Jens Peter Theodor Sommer, der fortalte om sine oplevelser under bombardementerne. Han var på sygehuset, da bomberne faldt over Rønne den 7. og 8. maj, 1945 – en af bomberne var en fuldtræffer på sygehuset.

Det første bombardement

Sygehusinspektør Sommer mindedes, de havde rigtig travlt på sygehuset før bombardementerne på grund af de mange flygtninge fra Østtyskland, der var kommet til Bornholm og havde brug for behandling. Der blev ikke mindre travlt, da Rønne blev bombet første gang den 7. maj 1945. Efter det første bombardement af Rønne blev der indbragt 7 døde og 23 sårede til Rønne Amtssygehus, heraf døde to af de sårede.

En af operationssygeplejerskerne på Amtssygehuset i Rønne nedskrev sine erindringer (erindringen kan læses i sin fulde længde på dsr.dk). Hendes beskrivelse af de sårede og døde, der blev bragt til sygehuset, er gruopvækkende:

”Vi arbejdede hele eftermiddagen. Det var frygteligt at se - der var en familie, hvor forældrene var blevet dræbt og en datter meget hårdt såret, vi måtte amputere et af hendes ben, og der var en ung dreng på ca. 15 år, han var fuldstændig revet op i ansigtet. Sammen med overlægen fik vi ham ind på en enestue for at give transfusion, men ind imellem måtte vi dukke os ned under en seng, når bomberne faldt.”

Evakueringen

Natten til den 8. maj besluttede Frihedsrådets Lokalkomite på Bornholm, at beboerne i Rønne og Nexø skulle evakueres, og der blev udformet løbesedler med evakueringsordren. Også på sygehuset måtte sygehusinspektør Sommer indstille sig på en evakuering af de patienter, der var i stand til at forlade sygehuset. De mest syge, børn og ældre måtte blive på hospitalet sammen med en del af personalet, der skulle tage sig af dem. Personalet skulle også blive på sygehuset i tilfælde af, der kom et nyt bombardement med mange sårede, der krævede behandling.

Sygehusinspektør Th. Sommer, 1933
(BØA Fotografisk portrætsamling, Kaare Rasmussen)

Ifølge Sommer formodede man, at bombardementet ville starte kl. 10 den 8. maj, og man forventede ikke, at sygehuset var et oplagt mål for bombeflyene. Men det skulle vise sig at udspille sig ganske anderledes. Sommer fortalte:

”Vi hørte maskinerne komme, jeg sad på trappen med overlæge Iversen. Vi nåede dårligt at komme ind i beskyttelsesrummet – så hurtigt kom bomberne. De faldt altså ret nær her. Der var ikke meget beskyttelsesrum, så patienterne var nede i kældergangene, hvor det var det bedste sted at lægge dem. Jeg stod og så, der gik en bombe midt ned i kirurgisk afdeling. Det var en ret ubehagelig affære at sidde nede i kælderen.”

I kælderen lå de børn, hvis forældre ikke havde kunnet hente dem. Sommer glemte ikke synet, da han trådte ind i salen i kælderen – her lå sygeplejersker og læger henover børnene for at beskytte dem mod glassplinter.

Splintrede vinduer

I timerne omkring bombardementerne ydede den bornholmske udrykningskolonne blandt andet en stor indsats i forhold til evakueringen af beboerne i Rønne og indlagte på Amtssygehuset i Rønne.

I en rapport i modstandsbevægelsens arkiv (BØA 1976-40-3-16-2) beskriver medlem af udrykningskolonnen E.G. Rasmussen forløbet under bombardementerne den 8. maj om formiddagen. Her befandt Rasmussen sig på Amtssygehuset, hvor han sammen med personalet sad afventende i beskyttelsesrummet. Lidt efter faldt fire bomber i nærheden af sygehuset, og Rasmussen mærkede effekten af de kraftfulde bomber:

”Bygningen, hvori vi befandt os, blev gennemrystet af voldsomme Eksplosioner, Vinduerne splintrede og Pudsens faldt af Væggene. – Jeg fik den Tanke, at Sygehuset maatte være Maal for de russiske Maskiner.”

Af frygt for at bomberne ville ramme sygehuset, forlod personalet beskyttelsesrummet anført af Rasmussen, der gav anvisninger til, hvor der kunne løbes hen, og hvornår man skulle kaste sig ned for at undgå at blive mål for de faldende bomber. Sammen løb de mod småskovene i området for at søge dækning.

Nogle dage efter bombardementet, da russerne var gået i land på Bornholm, havde overlæge Iversen på Amtssygehuset talt med en russisk militærlæge, der troede, der havde været tyske soldater på sygehuset.

Amtssygehuset efter bombardementet, maj 1945
(BØA 2020-94-91)

Ødelæggelser og tyveri

Sygehusets døre var blæst ud, og en del af taget var forsvundet, hvor bomben havde ramt. Patienterne, der var blevet tilbage på hospitalet, måtte evakueres - skaderne på bygningen var for store til, de kunne blive. Der var oprettet reservelazaretter i forsamlingshusene i Nylars og Vestermarie, hvor ca. 100 patienter midlertidigt kunne indkvarteres. Om eftermiddagen den 8. maj var sygehuset besat af tyskere, der tog mad fra sygehuset, men også tæpper, linned, personalets værdigenstande og tøj. Der kom efterfølgende frihedskæmpere for at holde vagt ved Amtssygehuset om aftenen den 8. maj, hvorefter tyverierne holdt op. Men sygehuset var blevet tømt for den mad, der ellers var til patienterne. Derfor måtte Sommer og overlæge Iversen tage sammen til mejeriet i Lobbæk efter smør og mælk, de kunne give til patienterne.

Amtssygehuset bespiste frihedskæmperne

Frihedskæmperne havde ansvaret for Rønne efter befrielsen den 4. maj. Efter bombardementerne måtte de gøre, hvad de kunne for at holde folk ude af byen, da store dele lå i ruiner, og folks ejendele var ubevogtede. På sygehuset ville man tage sig af forplejningen af de mange frihedskæmpere, der holdt ro og orden i byen – ikke mindst efter russernes landgang den 9. maj. Russerne tog de værdigenstande, de kunne finde mellem murbrokkerne, hvis ikke de blev standset af frihedskæmperne. I en rapport fra modstandsbevægelsen, kan man læse, at der på grund af mangel på gas, vand og elektricitet på sygehuset, blev serveret smørrebrød den 10. maj, men allerede den 11. maj om aftenen kunne man servere varm kartoffelsalat for de sultne frihedskæmpere (BØA 1976-40-1-3-1). Dagen efter åbnede flere bispisningssteder i byen, herunder Dams Hotel og Raadhuskroen.

Genopbygning

Efter bombardementerne var store dele af både Nexø og Rønne i ruiner, men det store genopbygningsarbejde gik hurtigt i gang med hjælp fra den danske stat og en gave i form af nye huse til beboerne fra den svenske stat. Amtssygehuset blev også genbygget og den gamle del af sygehuset ligger stadig den dag i dag som en del af det store Bornholms Hospital.

Genopbygningen af Rønne by efter bombardementerne i 1945.
(BØA 2020-5-10)